

MOLNÁR DÁVID

GONDOLATOK A PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
JUBILEUMA KAPCSÁN

THOUGHTS ABOUT THE UNIVERSITY OF PÉCS CELEBRATING IT'S 650th JUBILEE. The University of Pécs, the first ever university in Hungary, celebrated the 650th anniversary of its establishment in September 2017. The study briefly describes the different projects and events that were initiated in Pécs but also around the country in order to celebrate the jubilee condignly. These efforts included university and department level publications, exhibitions, and other events that attracted attention above and beyond the city of Pécs. It is important to note, that there were a number of international scholars and collaborators involved in the organization of some events.

A Pécsi Tudományegyetem alapításának 650. jubileuma

„Orbán püspök, Isten szolgálójának szolgálója. A dolog örök emlékezetére. [...] elhatározzuk, s egyúttal el is rendeljük, hogy az említett Pécs városában létesüljön egy *studium generale*, ahol örök időkre tanítsák az egyházjogot és a polgárjogot, valamint minden más tisztes tudományt, kivéve a teológiát” – olvasható az 1367. szeptember 1-jén kiállított pápai bullában. A jubileumi év számos eseményén és köszöntőjén visszhangoztak a fentebb idézett mondatok, s joggal büszkélkedhettek az egyetemi polgárok és kulturális intézmények ezekkel a sorokkal; de nemcsak azért, mert a középkori alapítású intézmény szellemi örökösének vallhatják magukat, hanem mert egy olyan globális, a magyar művelődés, oktatás és kultúra számára is meghatározó esemény történetébe kapcsolódhatnak bele, amely a mai napig meghatározó érvényű. Nagy megtiszteltetés egyetemünk számára, hogy az első magyar egyetem alapításának hónapját és napját (szeptember 1.) az Országgyűlés 2017-től a Magyar Felsőoktatás Napjává, az 1367-es pécsi egyetemalapítás emléknapjává nyilvánította.

Az évfordulóra való készülődést jelezte már a 2011-ben megjelent *A pécsi felsőoktatás évszázadai*¹ című jubileumi kötet, mely gazdag illusztrációanyaggal s a mindennapi életre reflektáló témákkal kívánta színesíteni a száraz történelmi elbeszélést.² Ugyancsak 2017-et megelőző kezdeményezés volt a PTE Egyetemi Levéltár projektje, mely arra vállalkozott, hogy a város egykori felsőoktatási intézményeinek professzorairól elkészít és három kötetben közzétesz egy egyetemi almanachot. A kötetek időrendi tagolásban

¹ FEDELES Tamás, LENGVÁRI István, POHÁNKA Éva és POLYÁK Petra szerk., *A pécsi felsőoktatás évszázadai*. (Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 2011), 164.

² A kötet átdolgozott verziója magyar és angol nyelven, 2017 folyamán készült el (kiadás alatt).

jelennek meg, az első 1950-ig, a második 1951 és 1999 között, a harmadik pedig 2000 és 2016 között mutatja be a pécsi egyetemek és főiskolák tanári karát. Az első³ és második kötet már megjelent,⁴ üdvözlendő, hogy a kötetek tartalma online felületen is böngészhető.⁵

Jubileum a képzőművészetben

Az 1367-ben alapított középkori egyetem pár évtizedes működés után megszűnt, 1400 után már nem állnak rendelkezésünkre források működéséről. Az egyetem létrejöttét Koppenbachi Vilmos pécsi püspök kezdeményezésének köszönhetjük, aki a püspökség javadalmából finanszírozta az intézmény működését. Az egyetem megalapítása nem önmagában állt, hanem abba a közép-európai egyetemalapítási hullámba kapcsolódott, amelynek során a 14. század közepén létrejött a prágai, krakkói és a bécsi *universitas* is. Előbbiekhez képest a pécsi *studium generale* nem volt hosszú életű, és az alapító halála után, Alsáni Bálint püspöksége idején megszűnt. Jogi értelemben tehát nem áll fenn folytonosság a középkori és a mai egyetem között. A PTE Művészeti Kar által szervezett és 2017. augusztus 31-én nyílt *Rájátszás – 650 éves a Pécsi Egyetem*⁶ című kiállítás tárgyi, képzőművészeti emlékekkel kívánta reprezentálni az említett 650 év örökségét, oly módon, hogy a „hiányosságokat” fikciókkal töltötte ki.⁷ A látogatók csodálkozva tekinthettek a korántsem történeti szempontok alapján megtervezett kiállítás anyagára, amely mintegy tükröt tart az egyetem elé, s reflektálni kíván a töredékes információkra, és a történeti tényeket olykor leegyszerűsíti. Mindezt úgy teszi, hogy felnagyítja az intézmény körül élő mítoszokat, miközben hűen reprezentálja a történettudomány által feldolgozott és elfogadottnak vélt emlékeket és tényeket is. Ezen esemény kiemelését azért tartom fontosnak, mert az ünneplésre koncentrálnak egyetemi közönség élő és a jelenben változó identitásképzése, és a történetíró múltra emlékező magatartása között meghúzódó határra építették fel az alkotók a tematikát.

Ugyancsak a képzőművészet eszközeit használja fel az Egyetemi Levéltár gondozásában megjelent *Egykor és ma – A pécsi egyetem épületei*⁸ című album, amely – ahogy a címe is utal rá – a Pécsi Tudományegyetem történeti múltját és jelenét kívánja bemutatni. Az album hosszú időszakot ölel fel az áttelepült egyetem ideiglenes elhelyezését

³ LENGVÁRI István szerk., *Pécsi egyetemi almanach I. 1367–1950.* (Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 2015), 240.

⁴ POLYÁK Petra szerk., *Pécsi egyetemi almanach II. 1950–1999.* (Pécs: Pécsi Tudományegyetem, 2017), 392.

⁵ <http://almanach.pte.hu/> (letöltés: 2018. 02. 14.).

⁶ https://pte.hu/esemeny/egyetemtorteneti_kiallitas_kortars_megjelenitesben (letöltés: 2018. 02. 14.).

⁷ Gondolhatunk itt a kiállításban helyet kapó irodalmi és populáris kultúrából kölcsönzött fiktív rektorok névsorára.

⁸ LENGVÁRI István és RUPRECH Judit szerk., *Egykor és ma: A pécsi egyetem épületei* (Pécs: PTE Egyetemi Levéltár, 2017), 124.

jelentő megoldástól a 20. század második felének felsőoktatás-fejlesztési programjain át az Európa kulturális fővárosa 2010 projekt keretében megvalósult beruházásokig. A pillanatképek tehát egyszerre visszatekintésként is szolgálnak az egykori épületekre, átalakulásokra, reflektálva ezzel a pécsi felsőoktatás körülményeinek változásaira, az épületek funkcióváltozásaira.

Évforduló és megemlékezés

Az átfogó, „nagy narratívákkal” szemben a történettudomány egyes területei kiemelt figyelmet szentelnek az események személyes oldalának bemutatására. Minden ember másként emlékszik vissza a múltra, sőt gyakran a visszaemlékezés tárgyáról alkotott képet a közvélemény is befolyásolja, ezért ez a fajta múltrekonstrukció a valóságos tényekhez viszonyítva szubjektív. Az azonos események eltérő személyiségű szereplők általi átélése is érzékletesen hat az emlékezés folyamatának ritmusára. Továbbá a múltból való életrajzi jellegű elbeszéléseket értékelhetjük a múltbeli tapasztalat jelentéssel való felruházásaként, mely legtöbb esetben a jelen eseményeire reflektál, a jelenhez való viszonylatában értékelendő. Mindezen szempontok figyelembevételével érdemes az *Alma Materünk a jogi kar*⁹ című ünnepi kiadványt átlapozni, amelyben a PTE Állam- és Jogtudományi Kar oktatói, illetve adminisztratív munkatársai írtak személyes élményeikről a karral kapcsolatban. A kötetben negyvenöt, egyenként mintegy másfél oldalas személyes hangvételű visszaemlékezés található.

Egyetemtörténeti kiállítások a jubileum jegyében

Az egyes karok és intézmények kulturális szerepének történeti bemutatására vállalkozott az Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont *650 éves a magyar felsőoktatás – A pécsi egyetemek históriája 1367-től 2017-ig*¹⁰ című vándorkiállítása, mely már 2016 decembere óta megtekinthető volt. A tíz roll-up poszter lehetőséget adott arra, hogy a kiállítás az egyetemi karokra is eljuthasson. A jól felépített és gondosan kivitelezett vándorkiállítás megfordult Debrecenben, illetve a Római Magyar Művészeti Akadémián is. A vándorkiállítás összeállításánál fény derülhetett arra, hogy az intézmény történetének megközelítése a karok történetén keresztül értelmezhető, hiszen az egyes súly- és fordulópontok gyakran időben és földrajzilag is rendkívül távol állnak egymástól.

⁹ CSEFKÓ Ferenc szerk., *Alma Materünk a jogi kar: Ünnepi kiadvány a Pécsi Egyetem alapításának 650. évfordulója alkalmából* (Pécs: Jövő Közigazgatásért Alapítvány, 2017), 133.

¹⁰ <http://www.lib.pte.hu/ek/650-eves-a-magyar-felsooktatás-jubileumi-esemenyek-a-konyvtarban-2017> (2018. 02. 14.); <http://www.lib.pte.hu/tgyo/tgyo-programok-kiallitasok-idoszaki#2017> (letöltés: 2018. 02. 14.).

Az Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont Történeti Gyűjtemények Osztálya egy átfogó szempontú egyetemi história bemutatására vállalkozott *Mozaikok a pécsi felsőoktatás múltjából és jelenéből – egyetemtörténeti kiállítás* címmel.¹¹ A kiállítás ünnepélyes megnyitására 2017. május 31-én került sor. A hagyományos, kronologikus alapokon nyugvó intézettörténet helyett – ahogy a cím is utal rá – a kiállítás mozaikos, és a történetnek csak az egyes elemeit, építőköveit tudta bemutatni. Az értő szemlélő azonban ezeket az építőköveket figyelve megértheti azt a szemléletet, amely egy ehhez hasonló intézmény önmagáról alkotott történetének elmeséléséhez szükségeltetik. Az egyes vitrineken belül adott tematikai egységek köré gyűjtött dokumentumokon keresztül ismerhette meg a látogató az egyes dokumentumtípusok közötti változásokat, legyen szó akár formai, akár stílusbeli jegyekről, hangsúlyeltolódásokról.¹² Ez önmagában nemcsak az egyetemi intézmények globális és individuális történetéből kimetszett mozaikokat jelent, hanem a korábbi korok önreprezentációjának a lenyomatait is, és gyakran a jelenre való hatásukat is rendkívül finoman jelzi. A jól látható változások mellett azonban olyan állandó elemekre is felhívja a figyelmet, amelyek mindig is az egyetemi élet részei voltak: a hallgatók laktak valahol, ösztöndíjak és tandíjak is léteztek valamilyen formában, az egyetemi közélet pedig mindig is kellő méltósággal és rituális elemekkel tarkítva zajlott. A kiállítás tehát a változást és az állandóságot egyszerre kívánta megjeleníteni.

Egyetemesség a jubileum körül

Egy másik rendkívül fontos szemléletnek (a globális megközelítésnek) adott teret a *University and Universality – the Place and Role of the University of Pécs in Europe from the Middle Ages to Present Day*¹³ (Egyetem és egyetemesség – a pécsi egyetem helye és szerepe Európában a középkortól napjainkig) című konferencia, amely 2017. október 12–13. között zajlott az Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont, az Egyetemi Levéltár és a PTE Bölcsészettudományi Kar Történettudományi Intézet Közép- és Koraújkori Történeti Tanszék szervezésében. A konferencia keretében a nemzetközi és magyar felsőoktatás-történeti kutatások jeles képviselői (Bernből, Krakkóból, Bécsből, Kolozsvárról, Prágából, Pozsonyból, Budapestről és Pécsről) adtak számot új vizsgálati eredményeikről, vagy nyújtottak áttekintést eddigi munkásságukról. A szimpózium

¹¹ <http://www.lib.pte.hu/tgyo/tgyo-programok-kiallitasok-idoszaki#2017> (letöltés: 2018. 02. 14.).

¹² A hangsúlyeltolódást hűen reprezentálják az egyes vitrinek címei is, többek között: Koszt és kvártély (ösztöndíjak); Élet a kollégiumokban; Forradalmi ifjúság Péccsett; Felhívás keringőre: szaknapok és „szaklapok”; Sportélet a felsőoktatásban.

¹³ <http://www.lib.pte.hu/ek/meghivo-az-university-and-universality-the-place-and-role-of-the-university-of-pecs-in-europe-fro> (2018. 02. 14.); <http://www.lib.pte.hu/tgyo/tgyo-programok-konferencia> (letöltés: 2018. 02. 14.).

munkanyelve a német és az angol volt. A konferencia remek teret biztosított az egyetemtörténet globális, nemcsak a magyar, de a közép-kelet-európai művelődéstörténet szempontjait is számba vevő kutatások reprezentálására. A tér kitágításával olyan ön-reflexiók szempontokat lehetett érvényesíteni, amelyek nemcsak a hazai, lokális történetírásban vetnek fel új kérdéseket vagy oldanak meg problémákat, de integrálni tudják azt egy globálisabb történeti térbe, vagy éppen kiemelni az integrálás akadályait, ezzel a helyi specifikumokra felhívni a figyelmet. A 21 előadással lezajlott nemzetközi konferencia nemcsak a 650 éves jubileum szempontjából, hanem az egyetemtörténeti kutatások, a gyümölcsöző hazai és nemzetközi kapcsolatok okán is fontos mérföldköve volt a jubileumi rendezvényeknek. Annál is inkább, hiszen már a konferencia szervezése közben megfogalmazódott az igény az előadások publikálására. A 19 tanulmányt tartalmazó konferenciakötet elkészült,¹⁴ bemutatójára 2018. március 1-én került sor. A köszöntőkben a PTE rektora, Bódis József, Udvardy György megyéspüspök, valamint a kötet szerkesztője, F. Dárdai Ágnes méltatták a konferencia jelentőségét a 650. évi jubileum kapcsán. A kötet tanulmányai angol és német nyelven (12 német, 7 angol) mutatták be a nemzetközi és hazai felsőoktatás-történeti/egyetemtörténeti kutatások legújabb eredményeit.

Egyetemtörténet-írás nyomtatásban

A jubileumi egyetemtörténeti rendezvények végső állomása a *Per Aspera ad Astra*, a Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont és az Egyetemi Levéltár szerkesztette művelődés- és egyetemtörténeti folyóirat 2017/1–2. összevont számának megjelenése tekinthető.¹⁵ Ez a szám a jubileumi év kapcsán az egyetemtörténet-írás módszertanának kérdését állította a fókuszba. A kiadvány legfőbb célkitűzése közé tartozott általában az egyetemtörténet és az emlékezetkultúra viszonyának, különösen pedig az egyetemi jubileumoknak a vizsgálata. Az egyetemi emlékezetkultúra, a tudományos és kulturális identitást meghatározó tényezők historiográfiájának feltárásával a szerzők jóval többre vállalkoztak, mint az egyes történeti töredékek reprodukálása. Világossá válik az olvasó számára, hogy hiteles történetet az intézmény alapfunkcióinak megvizsgálása útján, esetünkben az egyetem oktatási, képzési és tudományos feladatai történeti léptékű narratíváinak megalkotásán keresztül lehet feldolgozni. Ilyen alapon nyugvó alap kutatások eredménye lehet egy közös egyetemi identitás.

¹⁴ FISCHER-DÁRDAI Ágnes, LENGVÁRI István and SCHMELCZER-POHÁNKA Éva Ed., University of Pécs 650th Jubilee in Education – „University and Universality – the Place and Role of the University of Pécs in Europe from the Middle Ages to Present Day”. International University History Conference – 12–13 October 2017. Pécs: Conference Volume. Font, Márta (Lector) (Publications of the University Library of Pécs, 16. / A Pécsi Egyetemi Könyvtár kiadványai 16.) University Library of Pécs and Centre for Learning, Pécs, 2017. 396.

¹⁵ <http://per-aspera.pte.hu/archivum/2017-1-2-szam-7.html> (letöltés: 2018. 02. 14.).

Összefoglalásként elmondható, hogy bár az egyes karok és intézmények számára fontos volt – és marad – a saját múltjuk és jelenük értékelésén alapuló önreprezentáció, a jubileumi év kiváló lehetőséget biztosított arra, hogy mindezt egy közösségi esemény keretében tegyék. Az emlékév minden résztvevő és megszólaló számára jó alkalom volt a közös egyetemi emlékezetkultúra megélésére, egy közösségi érzés megtapasztalására. A rendezvények nemcsak pécsi, hanem országos figyelmet is kaptak, nem beszélve a számtalan nemzetközi kutató és közreműködő bevonásáról az egyes programokba. A magyar felsőoktatás 650 éves történelme előtti tisztelgés tárgyú manifesztációja a Magyar Nemzeti Bank által kibocsátott 1000 és 2000 forintos emlékérem volt, melyet ünnepélyesen 2017. szeptember 29-én mutattak be.

A PTE 650 éves jubileumi programsorozatának válogatott kronológiája

2015. november 20.

A „Visszaszámlálás napja” – A visszaszámláló kihelyezése

2016. augusztus 22.

VIII. Nemzetközi Hungarológiai Világkongresszus

2016. október 6–8.

II. Nemzetközi Interdiszciplináris 3D Konferencia

2016. november 9.

A pedagógusképzés évszázadai a Kárpát-medencében

2016. november 9–10.

Turizmus és vidékfejlesztés és aktuális kihívásai a Kárpát-medencében

2016. november 9. – 2016. december 31.

A pedagógusképzés öröksége és jelenléte a 650 éves PTE-n

2016. december 6. – 2018. március 31.

A pécsi egyetemek története 1367-től 2017-ig (vándorkiállítás)

2017. január 27.

Az eljövendő egyetem – tudás, performativitás, medialitás. In memoriam Jacques Derrida – 2017

2017. február 23–24.

XI. Jubileumi Pollack Expo

2017. április 19–20.
XIII. Magyar Aeroszol Konferencia
2017. április 26.
Könyvtári éjszaka a Tudásközpontban
2017. április 28–30.
Pécsi Egyetemi Napok
2017. május 13.
PTE 650 Jubileum a Neveléstudományban
2017. május 15–21.
Közös történetünk folytatódik: Együttműködés a Bloomsburgi Egyetem és a PTE között
2017. május 18–20.
50 éves a PTE KK Gyermekgyógyászati Klinika Neurológiai Osztálya – Kongresszus
2017. május 18–19.
Természettudományi Kar megalakulásának 25. évfordulójának ünneplése
2017. május 18–19.
Nemzetközi Egészségtudomány-történeti Konferencia
2017. május 25–27.
Magyar Gyermek- és Ifjúságpszichiátria és Társzakkamák Társasága (MAGYIPETT) 41. kongresszusa
2017. május 31. – 2018. március 31.
Mozaikok a pécsi felsőoktatás múltjából és jelenéből – Egyetemtörténeti kiállítás a Klíma Könyvtárban
2017. június 23–25.
XI. IME-META Országos Egészség-gazdaságtani Továbbképzés és Konferencia
2017. július 15–30.
SZÍNERŐ PÉCS V. Nemzetközi Festészeti szimpózium
2017. augusztus 31.
XXIX Anniversary of the Magna Charta Observatory and the Jubilee Meeting of the Hungarian Rectors' Conference

Rájátszás – 650 éves a Pécsi Egyetem. Egyetemtörténeti kiállítás kortárs megjelenítésben
Carmina Burana – jubileumi ünnepi hangverseny a Dóm téren
Medvevár, avagy tragikomédia a pannóniai János püspök végső futásáról és elragadtatásáról

2017. szeptember 1.

Magyar Felsőoktatás Napja Díszünnepség
A PTE Tanévnyitó Ünnepi Szenátusi Ülése és Pécs MJV Ünnepi Közgyűlésének közös díszünnepsége
Nemzeti Agykutató Program – NAP Zárókonferencia
Nagy Lajos király és Vilmos püspök szobrának ünnepélyes felavatása

2017. szeptember 2.

650 Jubileumi PTE-nap
Bened a létra

2017. szeptember 19–20.

Agykutató a XXI. században – Neuroscience in the XXI century

2017. szeptember 29.

Pécsi Tudományegyetem emlékérmé-bemutató. Emlékerme-kibocsátás a 650 éves magyar felsőoktatás tiszteletére

2017. október 5–6.

III. Nemzetközi Interdiszciplináris 3D Konferencia

2017. október 12–13.

Nemzetközi felsőoktatás-történeti tudományos konferencia („University and Universality – the Place and Role of the University of Pécs in Europe from the Middle Ages to Present Day”)

2017. október 13.

PTE 650 Jubileumi Szakkollégiumi Nap

2017. október 18.

Egykor és ma – A pécsi egyetem épületei – kötetbemutató

2017. október 19–22.

Kárpát-medencei Apáczai irodalmi verseny a jubiláló Pécsi Tudományegyetemen

2017. november 3.

A Magyar Tudományos Akadémia Tudomány Napi Ünnepe

2017. november 7.

Per Aspera ad Astra. A Pécsi Tudományegyetem művelődés- és egyetemtörténeti közleményei jubileumi számának bemutatója

2017. november 8–9.

Sino Hungarian International Forum 2017

2017. november 8–9.

Bölcsészettudományi Hallgatói Konferencia

2017. november 16–18.

Emberi jólét és élhető környezet: egészség, víz, klíma. A tudomány és az oktatás felelősége a XXI. században

2017. november 18.

Rektori Hivatal fogadóterének felavatása

2017. november 18. – 2018. január 15.

Jubileum 650 egyetemtörténeti kiállítás Róma – A pécsi egyetemek története 1367-től 2017-ig (vándorkiállítás)

2017. december 5.

A pécsi egyetemi almanach 2. kötetének bemutatója

2018. március 1.

A „University and Universality – the Place and Role of the University of Pécs in Europe from the Middle Ages to Present Day” nemzetközi konferencia tanulmánykötetének bemutatója